

Raphaël Draï & Jean-François Mattéi (red.): La République brûle-t-elle? Essai sur les violences urbaines françaises.

*Parijs: Editions Michalon, 2006; 200 blz.; 21,95 euro
ISBN 2-84186-317-4*

De rellen in de Franse voorsteden in de herfst van 2005 waren – aldus de redacteuren – buitensporig wat betreft omvang, duur en de mate van gewelddadigheid en brandstichting waarmee ze gepaard gingen. Het was ‘geweld om het geweld en vernieling om de vernieling’. Molotovcocktails werden gebruikt en soms zelfs een vuurwapen tegen de politie, die voor alles wat mooi en lelijk was werd uitgemaakt. Opvallend was het ongeorganiseerd, *ad hoc*-karakter van de rellen. Zij verwezen niet naar een bepaalde groep met bepaalde opvattingen. Ze vonden plaats in wijken met grote aantallen bewoners afkomstig uit Afrika en de Maghreb, ‘sociaal en beroepsmatig gedeclasseerd’. Elf essays van deskundigen op het gebied van de filosofie, antropologie, politicologie en religie trachten uit te leggen dat de opstanden verwijzen naar een ernstig falen van Frankrijk op vier terreinen. Daar is allereerst het ‘échec de la culture’; men slaagde er onvoldoende in de immigranten de Franse cultuur bij te brengen, terwijl onderwijs en opvoeding schromelijk te kort zijn geschoten. Verder is er sprake van een ‘échec de la société’. De Fransen hebben trouwens zelf het positieve imago dat zij van hun maatschappij hadden, verloren; een van de auteurs spreekt zelfs liever van een ‘société de consommation’ (een maatschappij van vernietiging, vernieling) dan van een ‘société de consommation’. Ten slotte zijn er de ‘échecs de la politique’ en ‘de la langue’. De overheid laat het steeds vaker afweten en de Franse staat ‘corrumpeert’. Er

is sprake van fractionering van het Frans, de taal verruwt en er is een soort verplichte taal ontstaan die de vrijheid van meningsuiting belemmert. Hiermee wordt politiek correcte taal bedoeld, door een van de auteurs ‘mediatiquement’ correcte taal genoemd. In het laatste hoofdstuk wijst Mattéi op het verschijnsel van het ‘gewoon’ worden van geweld (‘la banalisation de la violence’). Ook spreekt hij van het falen van de intellectuele elite. Hij waarschuwt: ‘Si la France ne s’aime pas, les populations qui émigrent vers elle ne l’aimeront pas non plus.’ (blz. 200) (*F.v.d.B.*)

Yann Moulrier Boutang: La Révolte des Banlieues ou Les Habits Nus de la République.

*Parijs: Editions Amsterdam, 2005; 108 blz.; 7,20 euro
ISBN 2-915547-21-1*

In dit boek in zakformaat schetst Boutang de slechte omstandigheden waarin ‘Blacks’ en ‘Beurs’ in de *banlieues* van de grote Franse steden (in het bijzonder Parijs) opgroeien en geacht worden Frans burger te worden: verloederde wijken, 60% werkloosheid onder de jongeren, toenemend geweld en optreden van de politie (met de daarbij behorende ‘blunders’) en steeds jeugdiger jongeren die achter slot en grendel worden gezet. Er is sprake van steeds grotere uitval van scholen, steeds meer artsen die geen bezoeken meer durven af te leggen. Openbare diensten staken hun werk, winkels houden ermee op. Dit laatste heeft tot gevolg dat er een soort parallelle economie is ontstaan, met de daaraan verbonden criminaliteit, afpersing en overvallen. Tegen deze achtergrond plaatst Boutang de rellen van de herfst van 2005. De uitbarsting zal zeker bevorderd zijn door de dood van de twee jongens die tijdens hun achter-

volging door de politie een transformatorhuisje in vluchtten en werden geëlektrocuteerd, alsmede door de uitlating van minister Sarkozy, die de straatjeugd van Clichy-sous-Bois uitschold voor ‘tuig’ (‘racaille’). Maar de oorzaken liggen dieper. Boutang merkt op dat het deze keer de zeer jeugdigen waren die in opstand kwamen. Opvallend was het ‘grote isolement’ waarin zij verkeerden ‘par rapport du reste de la société’ en hun familie en kennissen. De auteur verwerpt categorisch het idee dat het hier om een oproer ‘uit naam van de islam’ ging. De rellen lijken als twee druppels water op de rassenrellen in de Verenigde Staten in de jaren ‘60 en ‘70. Deze revolte ‘sans plan préconçu, sans stratégie, sans porte-parole’ is met recht een ‘événement’. In feite kan men hier spreken van de eerste ‘overwinning’, tegen een hoge prijs overigens, van een ‘sociaal ghetto’ dat in opstand kwam. Boutang bekritiseert het huidige arsenaal van de Republiek. Men is blind voor het feit dat er in de Franse maatschappij groepen zijn ontstaan die meer van de Fransen verschillen dan alleen op culinair en muzikaal terrein. Men ziet niet in dat het assimilatiebevel ‘wordt Frans als de Fransen’ iets is uit de tijd dat 95% van de bevolking een rooms-katholieke cultuur had en er sprake was van een minder cultureel afwijkend soort immigratie. Er zijn nu ‘collectieve minderheden’ ontstaan, die men echter niet als zodanig wil zien, maar die een andere benadering vergen. De auteur hanteert begrippen als ‘affirmation communautaire’ en ‘affirmation identitaire’, alsmede de Engelse term ‘positive action’. (De term ‘discrimination positive’ vindt hij pervers.) Maar de Republiek staat tegenover deze nieuwe werkelijkheid als de Keizer in het sprookje van Andersen. (*F.v.d.B.*)

Jacques Donzelot: Quand la Ville se Défait. Quelle Politique Face à la Crises des Banlieues?

*Parijs: Editions du Seuil, 2006; 186 blz.; 20,95 euro
ISBN 2-02-086107-0*

De naoorlogse Franse 'politique urbaine' beleefde haar 'échec', aldus Donzelot, in november 2005, toen er in de voorsteden rellen uitbraken op een beduidend grotere en gewelddadiger schaal dan in de jaren '80 en '90 het geval was. Het leek zo mooi toen na de Tweede Wereldoorlog de 'grands ensembles' hun intrede deden. De bouw van enorme complexen van grote en hoge flatgebouwen aan de rand van de grote stad, met veel ruimte en groen rondom, leek de oplossing in een geïndustrialiseerd land. Maar dergelijke voorsteden ontwikkelden zich tot een 'anti-stad', een verloederde, troosteloze entiteit, toevluchtsoord voor de laagstbetaalden, steeds meer afgesneden van de centrale stad. De renovatiepogingen van de jaren '70 en '80, onder meer gericht op het bereiken van een grotere mate van sociale diversiteit onder de bevolking, en van bovenaf geënceneerd, brachten weinig soulaas. De Parijse voorstad Clichy-sous-Bois, waar de 'nuits de novembre' een aanvang namen, is een perfecte illustratie van de zwakke punten van zo'n beleid. Een sociale mix wordt door iedereen wenselijk geacht, maar iedereen die erin slaagt Clichy-sous-Bois binnen te dringen, begrijpt dat het isolement, het schromelijk tekortschieten van de toegankelijkheid tot de 'grande voies de circulation et de métro', het grote probleem is. 'Très mal desservie, cette ville enlise ses habitants dans un territoire dont les accès paraissent désespérément éloignés.' (blz. 117) Hoe denkt men, zo betoogt de auteur, in dergelijke omstandigheden mensen die zich willen

verbeteren vast te houden, of een meer kapitaalkrachtige bevolking aan te trekken? Dergelijke bewoners en nieuwkomers willen maar één ding: zo spoedig mogelijk (weer) weg. De bevolking van Clichy blijft zich dan ook periodiek voor de helft te vernieuwen. In drie delen gaat de auteur de ontwikkeling in de tijd van de 'question urbaine' na. Hij analyseert vroegere stadsvernieuwingen, de stad van de 19de eeuw en de naoorlogse bouw van de 'grands ensembles', die hebben geleid tot een stad die uit elkaar valt. Dan komen de renovatiepogingen rondom de filosofie van 'la mixité' aan bod. Ten slotte doet hij een nieuw beleid aan de hand, dat op een niveau wordt geconcipieerd dat veel dichterbij de bevolking staat en dat de mogelijkheden verbetert voor een naar buiten gerichte mobiliteit en grotere dynamiek binnen de stad. Uiteraard blijft ingrijpende renovatie geboden, maar die voltrekt zich efficiënter indien ze plaatsvindt binnen het perspectief van vergroting van de zeggenschap van de burger over zijn buurt en stad. In het voorbijgaan stipt de auteur ter vergelijking het Amerikaanse en Nederlandse grote-steden- en ruimtelijke-orderingsbeleid aan. (F.v.d.B.)

Mohammed Abu-Nimer: Nonviolence and Peace Building in Islam. Theory and Practice.

*Gainesville e.a.: University Press of Florida, 2003; viii + 233 blz.; \$ 24,95
ISBN 0-8130-2595-8*

Deze studie poogt mogelijkheden en praktijken van niet-gewelddadig optreden en van vormen van 'peace building' in het Midden-Oosten en andere gebieden waar men moslimgemeenschappen aantreft, te identificeren. Tevens gaat de studie na in hoeverre ze in de praktijk (kunnen) worden toegepast. Dergelijk

onderzoek wordt gehinderd door de wijdverbreide (onjuiste) aanname dat de cultuur en de religie van de islam vijandig staan tegenover en niet vatbaar zouden zijn voor, principes als 'peace building' en 'conflict resolution'. De auteur geeft een theoretisch kader aan en identificeert de islamitische waarden en principes die ontwikkelingen als 'peace building' en 'non-violence' kunnen ondersteunen. De eerste gevalstudie behandelt traditionele methoden van conflictoplossing in Moslim-Arabisch gemeenschappen. Dergelijke methoden illustreren de dagelijkse toepassing van niet-gewelddadigheid en 'peace building' op sociaal en persoonlijk vlak. De tweede studie analyseert de obstakels waarmee de toepassing van niet-gewelddadige methoden in Arabisch-Moslim-kader wordt geconfronteerd en geeft enkele opties en strategieën aan om die te overwinnen. De derde gevalstudie richt zich op de Palestijnse *Intifada* (1987-1992) ter illustratie van het mogelijke politieke gebruik van niet-gewelddadigheid in een breder gemeenschappelijk verband. Een van de conclusies van dit laatste onderzoek is tweeledig: de islam speelde uiteenlopende rollen in de *Intifada*. Het versterkte het element van geweld, 'that is frequently present and always looming in Palestinian responses to Israeli repression. But it also contributed to and was a source for nonviolence'. Het belang hiervan is echter moeilijk te schatten; er bestaat geen expliciete ideologie van niet-gewelddadigheid in de moslimwereld en niet-gewelddadigheid wordt er ook niet als een 'way of life' gepredikt. Tot slot stelt de auteur een 'onderzoeksagenda' samen wat betreft het gebruik van 'non violent peace-building strategies and activities in Muslim communities' en vraagt hij zich af hoe men dergelijke praktijken kan bevorderen. (F.v.d.B.)